

Socialinio ir emocinio ugdymo prototipo konceptualizavimas

Giedrė Kvieskienė¹, Viktorija Stasytytė², Vytautas Kvieska³

¹ Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija, Lietuva, giedre.kvieskiene@vdu.lt

² Vilniaus Gedimino technikos universiteto Dinamiškosios vadybos institutas, Lietuva, viktorija.stasytyte@vilniustech.lt

³ Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija, Lietuva, vytaskk@yahoo.com

Anotacija. Straipsnyje ieškoma atsakymo, kaip socialinės ir emocinės ugdymo inovacijos padeda ugdyti vaikų ir jaunimo socialines ir emocines kompetencijas. Žemas socialinis kapitalas¹, ypač Lietuvoje (112 vieta iš 167 šalių), prasta psichinė sveikata – pagrindinis COVID-19 pandemijos bruožas – lemia prastesnę ne tik suaugusiųjų, bet ir vaikų bei jaunuolių emocinę savijautą. Savijudybės yra pagrindinė 15–19 metų amžiaus žmonių mirties priežastis Lietuvoje ir Estijoje. Lietuvos, Estijos ir Latvijos mokyklose nesikeičia patyčių apimtis. Daugelyje šalių yra sunku kurti pasitikėjimu grįstus santykius mokyklose. Šie veiksniai ypač paaštrėjo per COVID-19 ir reikalauja naujų sprendimų. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Vokietijos mokslininkų kuriamas Socialinio ir emocinio ugdymo prototipas (*Social Emotional Education Prototype Modeling, SEEP*)² turėtų šeimai, kiekvienam mokytojui ir vaikui pasiūlyti algoritmą, kuris padėtų geriau suprasti savo emocijas, jas valdyti ir modeliuoti savo elgesį pozityviosios socializacijos linkme. Straipsnio autoriai siekia, kad SEEP algoritmas būtų tinkamas šeimos terapijai, mokyklos praktikai ir visapusiškai pagalbai bei padėtų spręsti kasdienes socialines ir emocines problemas vaikams ir jaunuoliams, ypač iš nepalankių šeimų, taip pat nesimokančiam ir nedirbančiam (*Not in Employment, Education, or Training, NEET*) jaunimui. Straipsnyje aptariamasi ir kitų Europos šalių socialinių emocinių kompetencijų ugdymo iniciatyvos, kurios skirtos atskirtį patiriantiems jaunuoliams motyvuoti ir įgalinti.

Esminiai žodžiai: *socialinio ir emocinio ugdymo(si) prototipas, COVID-19 pandemija, socialinis ir emocinis elgsys.*

¹ Legatum Prosperity Index. Prieiga per internetą: <https://www.prosperity.com/rankings>

² *Social Emotional Education Prototype Modeling in Online Learning under COVID-19.* (2020). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.hochschulkontor.lv/lt/projekti/atbalsttie-projekti/social-emotional-education-prototype-modelling-in-on-line-learning-covid-19-environment-seep/>

Įvadas

Pandemijos metu vaikai ir jaunimas tapo dar labiau pažeidžiami: dalis patyrė socialinę atskirtį, visi vaikai, jaunuoliai, jų tėvai ir mokytojai patyrė daug emocinės įtampos, padaugėjo psichikos sveikatos problemų. Straipsnių autoriai analizuoja Mokyklos barometro tyrimą, lygina Baltijos ir kitų šalių mokytojų pervargimą ir savijautą. Autoriai taip pat analizuoja nesimokančio ir nedirbančio (NEET) jaunimo savijautą Europoje ir atskleidžia sėkmės istorijas įvairių šalių kaimo vietovėse, ypatingą dėmesį skirdami socialinėms ir emocinėms kompetencijoms ugdyti netradicinėse situacijose švietimo institucijose. Tyrimo metodai apima tikslinių grupių anketinę apklausą, statistinę analizę, atvejų tyrimus, tikslinių grupių diskusijas ir ekspertų interviu. Modeliuodami SEEP prototipą ir nustatydami pagrindinius jo bruožus, autoriai analizuoja įvairių šalių duomenis apie socialinio emocinio ugdymo patirtis, sėkmės istorijas, vaikų ir jaunimo įgalinimą ir atskirties įveikos būdus.

Norint lengviau įveikti emocinius sunkumus ir pažeidžiamumą, vaikams ir jauniems žmonėms reikia ugdymo, kuris būtų paremtas žaidybiniais, pozityvias emocijas, saviraišką ir kūrybiškumą skatinančiais metodais. Visiems vaikams ir jaunuoliams, ypač socialiai pažeistiems vaikams, svarbu stiprinti savigarbą, skatinti juos pozityviai mąstyti, rasti savo vietą bendruomenėje, taikyti saviugdos metodus. Dėl šios priežasties turime nustatyti pagrindines problemas, su kuriomis, ekspertų požiūriu, susiduria vaikai ir jaunuoliai pandemijos metu, įvertinti dabartines pagalbos vaikams ir jaunimui iniciatyvas ir nuspręsti, ką daryti toliau. Analizė padės sukurti socialinio ir emocinio mokymosi prototipą. Remiantis tokiu prototipu, galima suteikti švietimą ir mokymą, skatinantį pozityviąją socializaciją.

Šio tyrimo *objektas* – socialinio emocinio ugdymo prototipo kūrimo algoritmas.

Uždaviniai: pateikti mokslinę analizę, apibrėžti socialinio ir emocinio prototipo etapus ir charakteristikas, numatyti socialinio ir emocinio prototipo principus. Tyrime taikyti literatūros lyginamosios analizės, Mokyklos barometro klausimyno ir ekspertų apklausos, kuri apėmė kiekybinius ir kokybinius klausimus, metodai.

Literatūros analizė

Socialinės ir emocinės kompetencijos yra labai svarbios kokybiškam ugdymui ir mokinio pažangai, motyvacijai bei pozityviajai socializacijai (Lin ir Long, 2020; Bernstein-Yamashiro ir Noam, 2013; Murray ir Zvoch, 2011; Spilt, Koomen ir Thijs, 2012). P. A. Jennings ir M. T. Greenbergas (2009) teigė, kad socialinės ir emocinės kompetencijos yra būtinos mokytojams, siekiantiems užmegzti teigiamus santykius su savo mokiniais, įgyvendinti socialinę ir emocinę mokymąsi per veiklas ir projektus bei įsitraukiant į mokyklos kultūrą. S. M. Elias (2009) teigė, kad mokytojai, kurie jaučiasi pasitikintys savo emociniais įgūdžiais, geriau atpažįsta ir supranta mokinių emocijas

bei atpažįsta jaunuolių baimes ir elgesį (Elias, 2009). Kadangi iki šiol neturime aiškios ar esminės teorinės tyrimo sistemos, pritaikytos praktikai, kad užfiksuotume reiškinio sudėtingumą, atliekame indukcinę turinio analizę. Dėl požiūrio interpretacijų daugiausia dėmesio analizuodami detalius stebėjimus bei siekdami platesnės visumos skyrėme temai nustatyti (Kvieskienė, Kvieska ir Carlsberg, 2021; Mason, 2002). Daugelis mokslininkų (Huber ir Helm, 2020) teigia, kad mokytojų teigiamas požiūris ir įsitikinimai apie įtraukią ir saugią mokyklą palaiko veiksmingą įtraukiosios mokyklos praktiką. Dėmesys mokytojo vertybėms (Huber ir Helm, 2020) ir epistemologiniai įsitikinimai apie žinias (Huber ir Helm, 2020) yra būtini visaverčiam įtraukiajam ugdymui. Tačiau įtraukusis ugdymas negali būti įgyvendinamas vien klasėje, nes yra susietas su daugybe tarptautinių ir nacionalinės politikos dokumentų, kurių įgyvendinimą formuoja skirtingi kontekstai ir tradicijos (Huber ir Helm, 2020).

Visų šalių vyriausybės turėtų investuoti į paramą rizikos grupėms, įskaitant vaikus, jaunimą ir suaugusiuosius. A. N. Palmer ir E. Smallis (2021) nurodo galimas vyriausybės iniciatyvas, kurios apsaugotų ir garantuotų darbo vietų kūrimą, švietimą, mokymą, apmokamą darbo patirtį, tinkamą ankstyvą vaikų priežiūrą, būstą, sveikatą ir psichinę sveikatą. T. Tochas ir R. Milleris (2019) išanalizavo tai, kas apibendrinta pranešime „Pagrindinės pamokos: studentų sėkmės socialinių ir emocinių dimensijų matavimas jų studijoje, socialinės ir emocinės studentų sėkmės dimensijų matavimas“. Šiuos bruožus įtraukėme į savo tyrimo su NEET jaunimu analizę, kuri padėjo išsiugdyti naujus socialinių ir emocinių kompetencijų bruožus, iš dalies susijusius su „Aušros“ (DAWN³, 2021) ir *ThemPra* (*ThemPra diamond model*⁴, 2021) projektų vizijomis, ir susieti mokymosi procesą su socialiniu ir emociniu ugdymusi. „Aušros“ projektas sprendžia Švietimo lyderystės ugdymo plėtros subjekto kūrimo bei klimato kaitos, ekosistemų / biologinės įvairovės nykimo padarinius per meninę ir emocinę raišką, o *TemPra* projektu siekiama integruoti visas švietimo sritis į holistinį ugdymą, įjungiant empatiją, širdį ir rankas, ieškant inovacijų per pozityviąją socializaciją, kuri galiausiai bus naudinga visiems šalies piliečiams.

Nauji problemų sprendimai, iš kurių vienas svarbiausių – socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas mokykloje, padedantis atkurti mokymosi motyvaciją ir rasti kelią į sėkmę darbo rinkoje. Todėl būtina apibrėžti vaikų ir jaunimo socialinių ir emocinių kompetencijų ypatybes, siekiant iš esmės pakeisti šios jautrios socialinės grupės mokymosi ir įsitraukimo į darbo rinką dinamiką.

³ DAWN – Developing a Development entity for Education in Educational Leadership. Prieiga per internetą: <https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/koulutusjohtaminen/en/research/dawn-research-and-development-project>.

⁴ *ThemPra diamond model* (2021). Prieiga per internetą: <http://www.thempra.org.uk/social-pedagogy/key-concepts-in-social-pedagogy/thempras-diamond-model/>.

Metodika ir duomenų analizė

Tyrimas buvo pagrįstas apklausa, atlikta Lietuvoje (401), Latvijoje (106) ir Estijoje (101). Mokytojai šiose šalyse buvo apklausti, naudojant Mokyklos barometro klausimyną⁵ autorių papildytą, siekiant atskleisti socialinio ir emocinio ugdymosi metodus. Palyginimui, pasinaudojant asmeniniais kontaktais per socialinius tinklus, atliktas papildomas tyrimas Kroatijoje, Italijoje, Rumunijoje, Portugalijoje, Turkijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Bulgarijoje, Graikijoje, Rusijos Federacijoje, Serbijoje, Vengrijoje, Airijoje, Albanijoje, Austrijoje, Slovakijoje ir Ispanijoje. Iš viso surinktos 103 galiojančios anketos (abiejų apklausų imties struktūra pateikta 1 lentelėje). Internetinė tyrimo priemonė buvo sukurta naudojant *Google doc* programinę įrangą, o anketa buvo išplatinta 2020 m. pabaigoje ir 2021 m. pradžioje, siekiant pabrėžti įvairiose šalyse vyraujančius veiksnius, kurie turėjo įtakos politiniams veiksams, remiant socialines ir emocines programas ir teikiant pagalbą vaikams ir jaunimui. Anketoje buvo pateikti kiekybiniai ir kokybiniai klausimai ir ji buvo suskirstyta į kelias dalis: (i) socialinė-demografinė respondentų (ekspertų) struktūra; ii) klausimai apie bendrą COVID-19 pandemijos poveikį šaliai; iii) klausimai, susiję su nacionalinių institucijų socialiniu poveikiu; (iv) mokytojų savijauta; (v) emociniai veiksmai sprendžiant problemas, su kuriomis susiduria vaikai iš socialinės rizikos šeimų ir NEET jaunimas; (vi) pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduria vaikai ir NEET COVID-19 laikotarpiu; vii) specifiniai vaikų ir NEET poreikiai socialinės rizikos šeimose pandemijos metu; (viii) klausimai, susiję su tarnybos ar organizacijos poreikiais po COVID-19, siekiant pasiekti NEET, suskirstyti į keturias konkrečias grupes: 1) informavimas; 2) aktyvinimas; 3) stebėjimas ir 4) tolesni veiksmai. Kiekybiniai ekspertų atsakymai vertinami pagal 10 balų Likerto skalę, kaip rekomenduojama tokio tipo tyrimams.

⁵ Huber, S. G. ir Helm, Ch. COVID-19 and schooling: evaluation, assessment and accountability in times of crises – reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11092-020-09322-y>.

1 lentelė

Respondentų struktūra

Faktorius, kintamasis dažnis (%)	Kintamasis	Dažnis (%)
Respondentų veiklos sektorius	Mokykla ar kita viešoji ar valstybės finansuojama organizacija	61,9
	Ne pelno / nevyriausybinė organizacija	15,9
	Privati pelno siekianti organizacija	9,5
	Kiti	12,7
Amžius	25–30	9,5
	31–35	19,0
	36–40	17,5
	41–45	22,2
	46–50	19,0
	51–55	6,3
	56–65	6,3
Ankstyvosios karjeros tyrėjas	Taip	30,2
	Ne	69,8
Įtraukimo tikslinės šalys	Taip	63,5
	Ne	36,5
Lytis	Moteris	54,0
	Vyras	34,9
	Pasirinko neatsakyti	11,1
Kur Jūs gyvenate?	Mieste	74,6
	Kaime	20,6
	Pasirinko neatsakyti	4,8

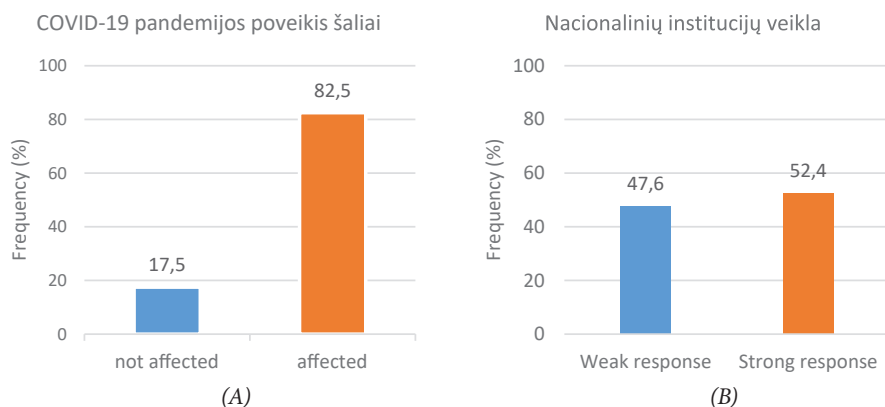
Šaltinis: sudaryta autorių

1 lentelėje matyti, kad daugiausia respondentų yra iš visuomeninės ar valstybės finansuojamų organizacijų (daugiau nei 50 proc.), kiti – ne pelno organizacijų atstovai.

Rezultatai ir aptarimas

Kiekybinių klausimų analizė. COVID-19 pandemija, kurią sukėlė naujasis koronavirusas SARS-CoV-2 (PSO, 2020 m.) ir dėl kurio visame pasaulyje jau mirė milijonai žmonių, pakeitė visų mūsų gyvenimo būdą. Visi pandemijų padariniai bus matyti ateityje, tačiau, remiantis mūsų tyrimo rezultatais, daugiau nei 80 proc. respondentų mano, kad COVID-19 pandemija jau paveikė jų šalis, taip pat respondentai išreiškė

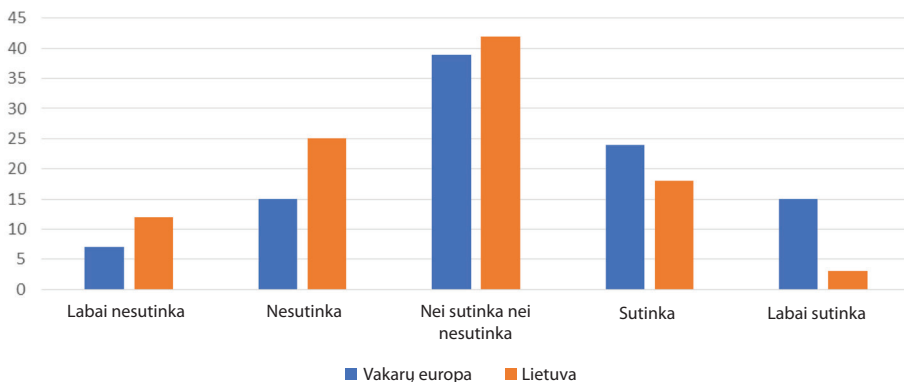
nusivylimą nacionalinės veiklos rezultatais (1 pav.). Siekiant geriau užfiksuoti respondentų atsakymus, visi atsakymai yra sugrupuoti į dvi atskiras grupes: „Turi poveikį“ ir „Neturi poveikio“, kur visi atsakymai nuo 1 iki 5 yra sugrupuoti į „Neturi poveikio“, o atsakymai nuo 6 iki 10 sugrupuojami į „Turi poveikį“ visiems stebimiems kintamiesiems ir veiksniams.

Šaltinis: sudaryta autorių

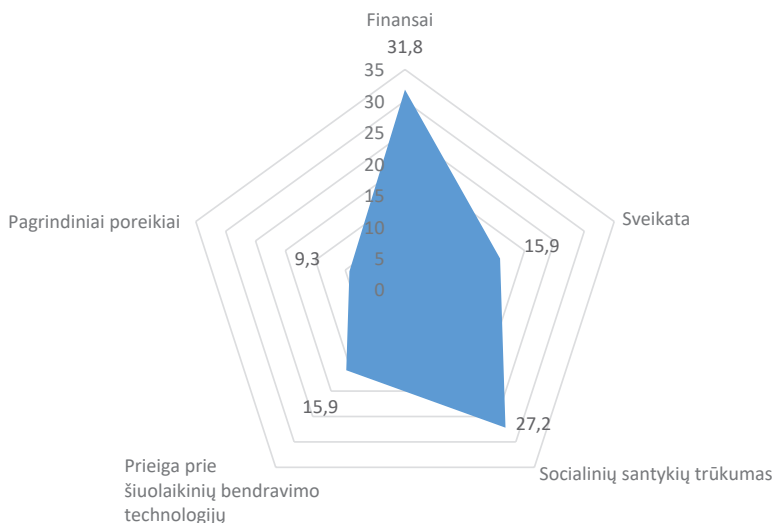
1 pav. Ekspertų pandemijos poveikio šaliai suvokimas (A) ir nacionalinių institucijų veikla sprendžiant rizikos grupių vaikų ir NEET gyventojų (B) patiriamas problemas

Atsakydami į klausimą, kaip pandemija juos paveikė, respondentai detalai įvardija finansinius aspektus, kuriuos greičiausiai paliečia rizikos grupės vaikus ir NEET jaunuolius, o dar respondentai vertina bendravimą ir socialinius santykius, psichologinę sveikatą, šiuolaikinių komunikacijų technologijų prieinamumą bei pagrindinius poreikius. Sunkios sąlygos pandemijos metu kai kuriems mokyklos bendruomenės nariams (21 proc. Lietuvos pedagogų) sukėlė stresą dėl staigių darbo formų, perėjimo prie nuotolinio mokymo ir papildomų trikdžių dėl netolygaus nuotolinio mokymosi platformų įsisavinimo bei bendravimo sutrikimų. Respondentai (26 proc.) pažymėjo, kad mokiniai ir mokytojai patiria didelį stresą dėl COVID-19 (2 pav.).

2 pav. Vaikai ir darbuotojai, patiriantys stresą, mokyklos darbuotojų požiūriu

Panašūs, jei ne identiški rezultatai buvo nustatyti ir kituose atsakymuose, susijusiuose su pagrindiniais iššūkiams, su kuriais susiduria vaikai ir NEET jaunimas pandemijos metu (3 pav.). Dauguma respondentų mano, kad tėvų ar jų asmeniškai finansinis stabilumas kartu su nedarbu (kurie dažniausiai yra susiję) yra du labiausiai paveikti vaikų ir NEET gyventojų gyvenimo aspektai, tačiau taip pat stipriai nukenčia išsilavinimas ir šeimos santykiai bei kiti santykiai. Tai taip pat buvo paminėta ankstesniuose tyrimuose (Ceesay, 2021; Dhanalakshmi et al., 2021).

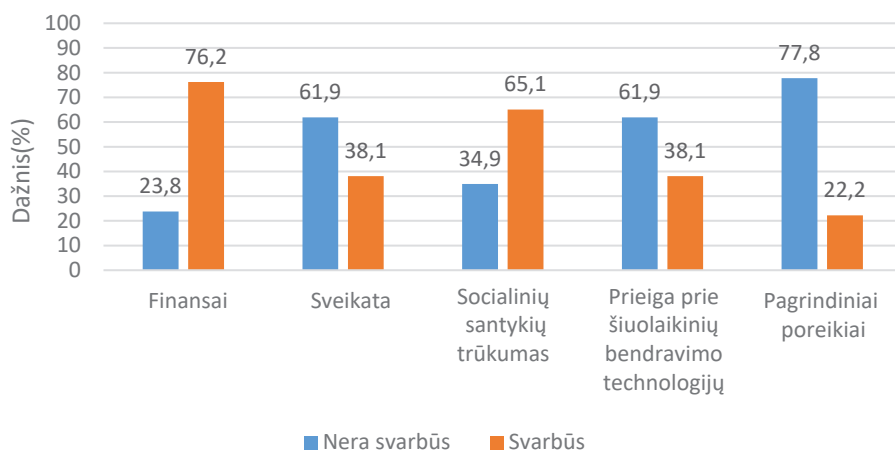

Šaltinis: sudaryta autorių

3 pav. Labiausiai paveiktos gyvenimo sritys

Žemas socialinis kapitalas ir psichikos sveikatos problemos didina paauglių savivūdybių, kurios yra pagrindinė 15–19 metų jaunimo mirties priežastis Lietuvoje, Estijoje, skaičių (Families..., 2020). Pandemijos metu taip pat padaugėjo psichikos sveikatos problemų. Tačiau respondentai kaip didesnę problemą įvardija finansines problemas, sumenkusį bendravimą ir nepakankamą prieigą prie modernių technologijų (3 pav.). Siekdami sumažinti mokinių patiriamą stresą mokykloje, mokytojai ir socialiniai pedagogai bei mokytojų padėjėjai turėtų stiprinti mokinių socialinius ir emocinius įgūdžius, taikyti pozityvias diskriminavimo, pasitikėjimu grįstas strategijas, taikyti bendradarbiavimo mokymo metodus ir kurti pasitikėjimu grįstus santykius (Kvieskienė et al., 2021).

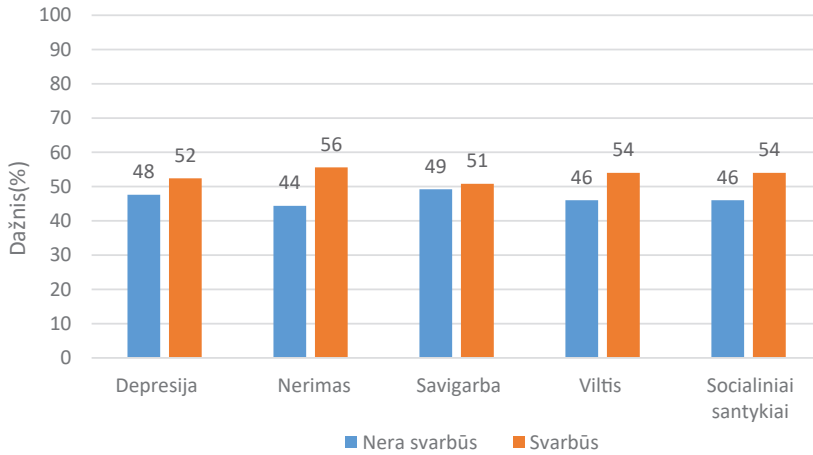
Rizikos grupės vaikų ir NEET jaunimo poreikiai pandemijos metu pristatyti 4 pav. Respondentų atsakymai, kalbant apie bendrą vaikų ir NEET gyventojų gerovę, rodo, kad respondentai neturėjo vyraujančios nuomonės. Beveik pusė respondentų mano, kad NEET jaunimas susiduria su tokiomis problemomis kaip depresija, nerimas, savigarbos, vilties ir socialinių santykių (šeima, draugai ir kt.) problemomis (5 pav.). Kita pusė teigia, kad ši jaunimo kategorija nėra stipriai paveikta COVID-19 pandemijos.

4 pav. Specifiniai rizikos grupės vaikų ir NEET poreikiai COVID-19 pandemijos metu

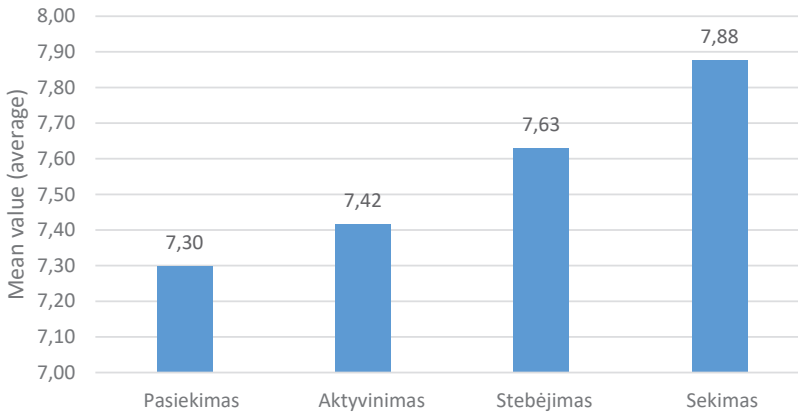
Šiame straipsnyje pristatome respondentų siūlomus keturis pozityviosios socializacijos scenarijus, padėsiančius suteikti reikiamą pagalbą ir siekti vaikų ir jaunimo gerovės COVID-19 pandemijos metu. Respondentų atsakymų analizė pateikta 6 pav. Paslaugų ir organizacinių priemonių, skirtų padėti kiekvienam vaikui ir jaunuoliui, visi elementai yra vertinami kaip labai svarbūs (balų vidurkis daugiau nei 7). Tarp stebimų veiksnių svarbiausias yra „Sekimas“, po to išskiriamas „Stebėjimas“, „Suaktyvinimas“ ir galiausiai „Informacija“.

Šaltinis: sudaryta autorių

5 pav. Vaikų ir jaunimo gerovė

Šaltinis: sudaryta autorių

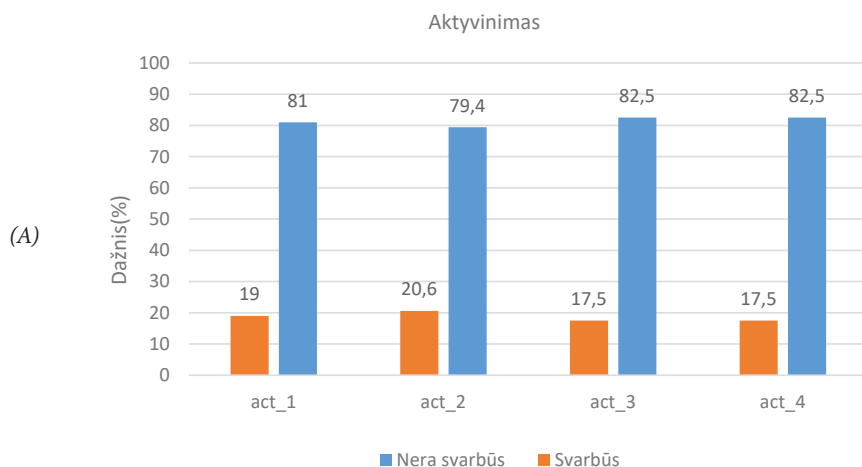
6 pav. Paslaugų ir / arba pozityviosios socializacijos scenarijai COVID-19 metu, siekiant padėti vaikams ir NEET jaunimui COVID-19 pandemijos metu

Analizuojant kiekvieną iš anksčiau paminėtų veiksnių, randame įdomių rezultatų. Kalbant apie „Informacijos“ veiksnį, du kintamieji vertinami kaip svarbesni: „Sukurti konkretesnius informavimo metodus pagal skirtingus vaikų ir jaunuolių poreikius (socialiai pažeisti, neįgalūs jaunuoliai, jaunimas, globojami vaikai ir jaunuoliai ir kt.)“ ir „Sukurti naujus užimtumo ar švietimo, socioeducacinius scenarijus, kad šiuos vaikus ir jaunuolius pasiektų efektyvi pagalba“. Tai reiškia, kad valdžios institucijos

turėtų skatinti mokyklas ir nevyriausybinės organizacijos išlaikyti esmines mokymo ir pozityviosios socializacijos funkcijas mokyklose ir dienos centruose bei mažinti artimo kontakto funkcijų poveikį, naudojant mokymo ir socializacijos programų saugią atvirąją erdvę. Nuotolinis mokymasis turėtų būti taikomas tik kritiniais atvejais.

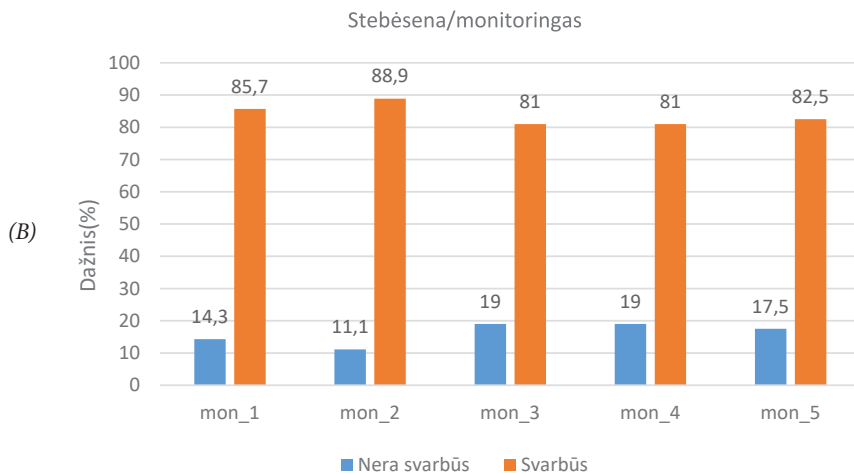
Iš atsakymų į klausimą „Pasiekimai“ matyti kad, net jei visos užduotys yra gana svarbios apklausiamajam, svarbiausia yra „Sukurti naujus užimtumo ar švietimo, socio-educacinius scenarijus, kad šiuos vaikus ir jaunuolius pasiektų efektyvi pagalba“. Kaip parodė literatūros apžvalga, politikos apžvalgų ir pagalbos bei paramos programų teikimas laikomas stipresne priemone, motyvuojančia ir įgalinančia vaikus pozityviai veikti.

Pastebėta aktyvinimo priemonių, kurias galima sukurti siekiant pagerinti NEET padėtį dėl COVID-19 krizės, svarba, tačiau, jaunimo požiūriu, žinoti apie ateities lūkesčius ir, ekspertų manymu, sužinoti daugiau apie grupės motyvus ir tobulinti politiką, yra santykinai svarbiau. Apžvelgus „Stebėsenos“ scenarijus, vaikams ir jaunimui aktualiausias scenarijus, respondentų nuomone, yra „Sukurti trumpalaikius ir lanksčius mokymosi metodus, skatinančius naujus techninius įgūdžius“. Skaitmeninis ugdymasis šiuo laikotarpiu, respondentų požiūriu, yra labai svarbus (Brunetti ir Corsini, 2019). Galiausiai vertingiausias respondentų rekomendacijos – stiprinti socialinių emocinių kompetencijų integraciją į švietimo sistemą ir plėsti vaikams ir jaunimui informaciją apie konsultavimą, savanorystę, praktikos galimybes įsidarbinant, susirandant įdomias veiklas, aktualizuojant mokymosi turinį. Tai rodo, kad daugumoje šalių mokyklos linkusios pasikliauti tradiciniais metodais, o mokykloms ir kitoms institucijoms trūksta informacijos apie vaikų užimtumo, jaunimo įsidarbinimo galimybes, nors įmonėse ir viešosiose tarnybose yra laisvų darbo vietų, kuriose pakaktų vietos ir vaikų pirminiam profesiniam pasirengimui ir jaunimui darbo rinkoje.

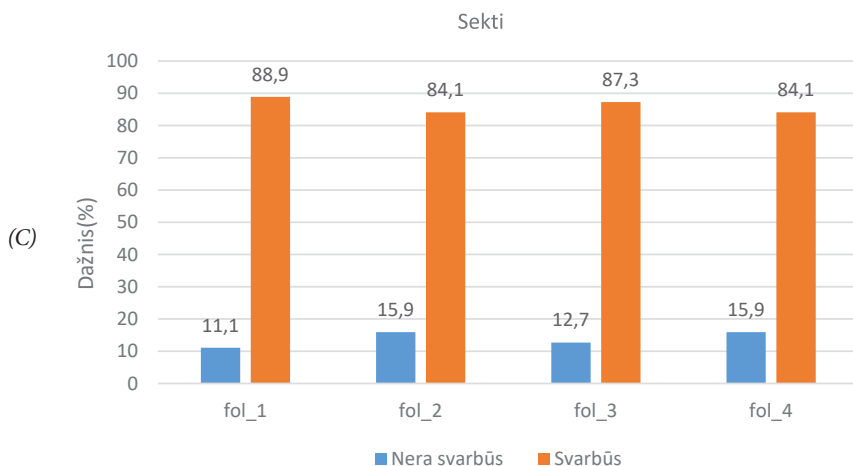
Scenarijai: 1. Padidinti švietimo, vaikų dienos, atvirų jaunimo centrų skaičių; 2. Decentralizuoti viešųjų paslaugų aktyvinimo renginius, įtraukiant NVO (pvz., „vieno langelio“ principu). 3. Tobulinti specialistų žinias apie sėkmingus motyvacinius metodus su pažeidžiamomis vaikų grupėmis, įskaitant NEET. 4. Patobulinti žinias apie tai, kaip suderinti jaunimo lūkesčius su turimomis mokymo / įsidarbinimo galimybėmis

Šaltinis: sudaryta autorių

Scenarijai: 1. Sukurti konkrečias finansines paskatas NEET (pvz., stipendijas); 2. Sukurti trumpalaikius, lanksčius, sužaidybintus mokymus, plėtojančius vaikų ir jaunimo techninius įgūdžius; 3. Įgyvendinti valstybės vykdomas subsidijuojamas užimtumo programas (įskaitant fiskalines paskatas arba tiesioginių dotacijų išmokas); 4. Gerinti paslaugų koordinavimą atitinkamose srityse (švietimas, sveikata, socialinės paslaugos, užimtumas) NEET mokymo ar profesinių užsiėmimų metu; 5. Sukurti individualizuotą ir artimą požiūrį į jaunų žmonių stebėjamą

Šaltinis: sudaryta autorių

Scenarijai: 1. Gerinti darbo galimybių sklaidą tarp NEET; 2. Kurti efektyvesnes mokyklos nelankymo, elgesio monitoringo, darbo galimybių duomenų bazes; 3. Didinti dalyvavimą ir ryšius su atitinkamais vietiniais darbdaviais; 4. Gerinti sėkmingų vaikų ir jaunuolių socialinį matomumą per socialinę ar tradicinę žiniasklaidą

Šaltinis: sudaryta autorių

7 pav. Paslaugų ar organizacijos poreikių laipsnis: „Informavimas“ (A), „Aktyvinimas“ (B), „Stebėjimas“ (C)

Kokybinių klausimų analizė

Be kiekybinių, toje pačioje anketoje buvo pateikta ir keletas kokybinių klausimų. Verta paanalizuoti vieną pasirinktą klausimą. Atsakymai į klausimą galėtų padėti nustatyti, kokios organizacijos ir kiek galėtų pagerinti rizikos grupės vaikų ir NEET jaunimo padėtį bei motyvuoti jaunimą.

Klausimas: Ar galėtumėte trumpai apibūdinti konkrečias organizacijas, vietines programas, socialines paslaugas, teikiančias paramą NEET jaunimui COVID-19 metu?

Kalbant apie konkrečias organizacijas, vietines programas, socialines paslaugas, teikiančias paramą rizikos grupės vaikams ir NEET jaunimui COVID-19 metu, dauguma respondentų, be švietimo įstaigų ir bibliotekų, paminėjo ir nevyriausybinės organizacijos (NVO). COVID-19 pandemijos metu universitetai, bibliotekos ir įvairios NVO internetinėse platformose ir socialiniuose tinkluose siūlė novatoriškas švietimo ir mokymo galimybes. Specialios programos buvo skirtos labiausiai pažeidžiamiems vaikams ir jaunimui.

Šiuo metu NVO, dirbančios su NEET jaunimu Portugalijoje, nuolat su jais bendrauja telefonu ir socialiniais tinklais, bendradarbiaudamos su dviem visuomeninėmis organizacijomis: vietos kvalifikacijų ir įdarbinimo agentūra bei Socialinės apsaugos institutu. Taip šios NVO rūpinosi šių jaunuolių ir jų šeimų pagrindinių poreikių tenkinimu ir toliau stebėjo jų motyvacinę būklę.

Respondentai iš Bosnijos ir Hercegovinos teigė, kad jų šalyje yra įvairių NEET jaunimui skirtų programų. Tačiau šios programos retai finansuojamos valstybės institucijų. Vertos paminėti programos: *YEP* programa, *Mozaik* fondas, *KULT* institutas, *YOURJOB* programa, *Caritas* ir kt. Bosnijoje ir Hercegovinoje Jaunimo ugdymo institutas įgyvendino iniciatyvą, kurioje dalyvavo daugiau nei 20 vietos organizacijų. Pagrindinis iniciatyvos tikslas buvo aprūpinti technine įranga studentus, kurie neturėdami tinkamos įrangos negalėjo mokytis nuotoliu.

Kai kurie ekspertai minėjo tvaraus švietimo ir užimtumo programas. Vaikus ir NEET jaunimą pagal poreikį konsultuoja ir padeda socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai ir psichologai. Konkrečios organizacijos, teikiančios paramą rizikos grupės vaikams ir NEET jaunimui, buvo universitetai, jaunimo asociacijos, labdaros organizacijos ir jaunimo centrai. Jaunimo centrai teikė skaitmenines konsultacijas COVID-19 metu. Lietuvos vaikų fondas surengė sėkmingą karjeros mokyklą socialinės rizikos vaikams, o dienos centrų tinklas organizavo šių vaikų maitinimą ir tikslinius mokymus bei konsultacijas pamokų metu. Lietuvos mokytojams buvo surengti papildomi nemokami seminarai ir tarptautinės konferencijos, analizuojančios socialinės rizikos vaikų ir NEET jaunimo specifiką. Austrijoje skaitmeniniu būdu buvo pristatyti seminarai, plečiamas jų prieinamumas, pavyzdžiui, ypač populiarios buvo Pasaulio jaunimo įgūdžių dienos.

Tačiau dalis respondentų į šį klausimą neatsakė arba atsakė, kad nežino apie konkrečias organizacijas ar iniciatyvas, remiančias rizikos grupių vaikus ar NEET jaunimą jų šalyje.

Ekspertai pastebėjo, kad rizikos grupių vaikai ir NEET kaimo jaunimas turi prastą socialinę aplinką, jiems trūksta pozityviosios socializacijos programų. Kaimo vaikai ir NEET jaunimas yra labiau socialiai atskirti, jiems sunkiau gauti bet kokias paslaugas (kultūrinės, sveikatos, socialines paslaugas, užimtumą), pandemijos metu paslaugos buvo dar labiau suvaržytos. Dauguma vaikų ir jaunuolių taip pat susidūrė su tradicinio ugdymo sunkumais. Lietuvoje per pirmąją pandemiją pirmiausia iniciatyvos ėmėsi vaikų dienos centrai ir mokyklų socialiniai pedagogai, kurių savanoriškos iniciatyvos skatino mokyklas išplėsti švietimo pagalbos paslaugas vaikams, kurių tėvai negalėjo suteikti kokybiškos priežiūros, atidaryti mokyklas, kuriose būtų gerai įrengtos mokymosi vietos ir karštas maistas. Jaunimas iš miestų turi daug daugiau galimybių įsidarbinti, įgyti išsilavinimą, nesvarbu, ar jis formalus ar neformalus.

Pandemijos metu kaimo vietovėse žmonės neturėjo tokių galimybių mokytis ar gydytis kaip miestuose. Serbijos didmiestyje buvo įkurtos vadinamosios COVID-19 ambulatorinės klinikos ir specialios COVID-19 ligoninės. Dauguma kaimo gyventojų išgyveno pardavinėdami žemės ūkio produktus vietos turguose. Minėta, kad užsikrėtimas virusu sunkina medicinos paslaugų prieinamumą kaimo vietovėse.

Taip pat pasigirdo nuomonių, kad kaimo vaikai ir jaunimas pandemijos metu taip pat turėjo pranašumą, nes galėjo džiaugtis geresne gyvenimo kokybe, atviromis erdvėmis ir neužsidaryti mažuose, perpildytuose butuose. Buvo paminėta geresnė prieiga prie gamtos ir poilsio NEET kaimo vietovėse. Be to, miestuose COVID-19 buvo griežčiau kontroliuojamas nei kaimo vietovėse. Kaimo vaikų ir jaunuolių fizinis aktyvumas buvo didesnis. Kaimo NEET buvo mažiau veikiami tiesioginių kontaktų su daugeliu žmonių taip pat kaip ir miesto NEET; taigi, užsikrėtimo COVID-19 tikimybė apskritai buvo mažesnė.

Kai kurie respondentai teigė, kad kaimo NEET jaunimas turi geresnius socialinius ir emocinius tinklus, nes juos emociškai palaiko visa kaimo bendruomenė. Kaimo NEET jaunuoliai mažiau kenčia nuo vienatvės.

Socialinio ir emocinio prototipo modeliavimas

Kurdami prototipą siekiame atrasti algoritmą, kuris mokytojams primintų, kokia svarbi kiekvienam yra socialinė ir emocinė gerovė. Mokiniai nusipelnė užsiimti tuo, kas prasminga, klasėje ir už jos ribų, o klasėje jaustis saugiai, būti gerbiamiems ir nepatirti streso.

Prototipas skatina mokytoją ir vaikus analizuoti jausmus sukant garsųjį jausmų ratą, atrasti jausmus, kurie atspindi kiekvieno iš mūsų būseną, nuspalvinti sukurtą personažą ir siūlyti rekomendacijas. Ieškojome Marijono Mikutavičiaus dainos „Pasveikinkime

vieni kitus“, atitinkančios muzikinės iliustracijos prototipą, fono, melodijos, kurią būtų galima pritaikyti nuotykių kupinam žygiui, kuris, pasak vieno iš Guliverio akademijos direktorių Stephano Lee, skatina vaikų, turinčių ASS (Autizmo spektro sutrikimų), emocinę stimuliaciją. „Guliverio akademija“ yra pozityvaus ugdymo mokyklose asociacijos (Australija) narė.

Prototipas pagrįstas tyrimais ir prototipų testavimu, todėl yra suskaitmenintas, pritaikytas skirtingoms amžiaus grupėms.

1.1. Jausmai, kuriuos jaučiame, ir elgesys yra vizualizuojami, perkelti į personažus ir įkūnijami.

1.2. Elgesys atskleidžia mūsų savijautą, skatina ieškoti naujų sprendimų.

1.3. Už dalyvavimą visi skatinami – už geros savijautos savaitę dalyvis pakeliamas į aukštesnį lygį ir apdovanojamas pagyrimo raštu.

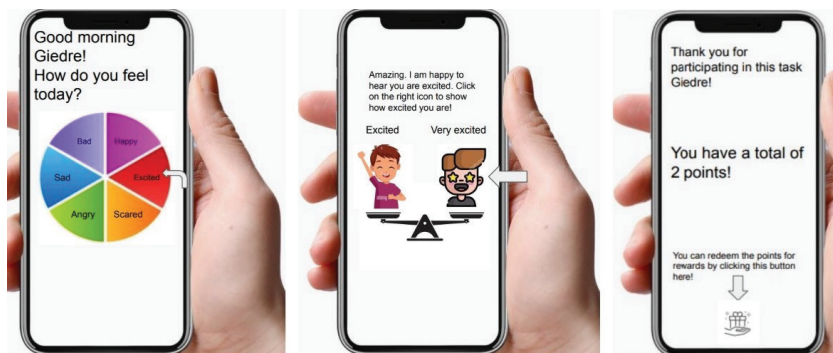
1.4. Personažas: vaizduoja žaidėją, jis yra individualizuotas (naudojant FB *avataro* logiką).

1.5. Lygis: rodo kiekvieno etapo sudėtingumo lygį pagal žaidėjo patirtį.

1.6. Socialinė grafika: ieško būdo atskleisti skirtingų grupių dalyvių (mokytojų, vaikų, mokyklos, grupės, komandos) santykius.

1.7. Žaidimo misija: aš galiu.

1.8. Konkurencija: skirta žaidėjų motyvacijai padidinti nekonfliktuojant – mokymasis bendradarbiauti ir siekti bendrų tikslų.

Šaltinis: sudaryta autorių

8 pav. Socialinio ir emocinio prototipo vizualizacija

Išvados

Remdamiesi ankstesniais SEEP tyrimais, kuriuos inicijavo D. Golemanas (1995), J. Durlakas ir kt. (2011), M. W. Berkowitz ir M. Bier (2006), kurdami SEEP, siejame jį su susijusiomis intervencijomis, kurias sukūrė ir išbandė mokslo, viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektoriaus atstovai (Elias, 2009; Elias ir Arnoldas, 2006; *Centre of*

Civic Education, 2021; Aflatoun International, 2021). Pagrindiniai jo principai aptarti tarptautinėse konferencijose (2021a, 2021b), kurios inicijuotos kartu su JAV, Vokietijos, Baltijos ir kitų šalių universitetais, mokyklomis ir NVO. Išskirtos svarbiausios savybės, kurias naudojant galima sukurti patogų prototipą vaikams, jų tėvams ir mokytojams. COVID-19 pandemija labiausiai palietė silpniausią grandį – vaikus iš socialiai remtinių šeimų ir NEET jaunuolius. Socialinio bendravimo trūkumas, sunkumai ir įtampa šeimose, paramos trūkumas ir kylančios izoliacijos problemos didino jų nerimą. Šiuo laikotarpiu šių NEET vaikų ir jaunuolių psichikos sveikatos problemų padaugėjo, nes nebuvo susitikimų su draugais, sumažėjo atsakingų suaugusiųjų parama ir pagalba.

Kuriamas prototipas skatins mokinius, vaikus ir tėvus domėtis savo emocijomis, jas valdyti, analizuoti savo elgesį. Šios savybės padeda vaikams ir jaunuoliams geriau save suprasti ir įveikti išskylančius sunkumus. Analizuojant konkrečias organizacijas, vietines programas, socioedukacines paslaugas, teikiančias paramą NEET jaunimui COVID-19 metu, dauguma respondentų paminėjo NVO. NVO rūpinasi, kad būtų patenkinti pagrindiniai jaunų žmonių ir jų šeimų poreikiai. Kai kurie asmenys tarp susijusių organizacijų paminėjo Vaiko gerovės ir apsaugos generalinį direktoratą, jaunimo mokyklas, universitetus, jaunimo asociacijas, labdaros organizacijas ir jaunimo centrus.

Tyrimas turi tam tikrų ribojimų. Dauguma respondentų buvo mokytojai arba atstovai iš valstybės ar valstybės finansuojamų organizacijų. Ne visos Europos šalys buvo įtrauktos į tyrimą. Būsimose studijose vertėtų gauti informacijos iš visų Europos valstybių, didinti apklausoje dalyvaujančių NVO ir privačių įmonių skaičių.

Remiantis tyrimo rezultatais, galima pateikti rekomendacijas.

Mokyklos turėtų glaudžiau bendradarbiauti su vietos bendruomene, kultūros, sveikatos organizacijomis ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis, inicijuoti stipendijomis remiamas veiklų ir jaunimo stažuotes ir aptarti, kaip integruoti sėkmingus eksperimentus bei intervencijas. Tai nauja ir neaiški situacija, kai visame pasaulyje nuolat diegiamos ir išbandomos naujovės. Už švietimo ir jaunimo politiką atsakingos vyriausybės turėtų pakeisti taisykles ir nuostatas, ieškoti sėkmingų atvejų ir patirtimi paremtų metodų (angl. *learning by doing*). Norint paskatinti aktyvų vietos bendruomenės suinteresuotųjų šalių dalyvavimą, reikalinga atidi ir skaidri komunikacija.

Be minėtų iniciatyvų, remiantis gautais atsakymais iš įvairių šalių, mokslininkai ir nevyriausybinių organizacijų turėtų kurti ir diegti naujus interaktyvius sprendimus, įskaitant jaunimo socialinio ir emocinio mokymosi prototipą.

Literatūra

- Aflatoun International*. (2021). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.aflatoun.org/>.
- Berkowitz, M. W. ir Bier, M. (2006). *What Works in Character Education: Research-driven Guide for Educators*, 13–17.
- Bernstein-Yamashiro, B. ir Noam, G. G. (2013). Teacher-student relationships: a growing field of study. *New Directions for Youth Development*, 137, 15–26. <https://doi.org/10.1002/yd.20045>
- Brunetti, I. ir Corsini, L. (2019). School-to-work transition and vocational education: a comparison across Europe. *International Journal of Manpower*, 40(8), 1411–1437. doi: 10.1108/IJM-02-2018-0061
- Ceesay, E. (2021). Potential impact of COVID-19 outbreak on education, staff development and training in Africa. *Research in Globalization*, 3, 100049. <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2021.100049>
- Centre of Civic Education*. (2021). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.character.org/>
- DAWN – Developing a Development Entity for Education in Education Leadership. (2021). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/koulutusjohtaminen/en/research/dawn-research-and-development-project>
- Dhanalakshmi, R., Mary, A. A. ir Vijayaraghavan, N. (2021). A study on COVID-19 – Impacting Indian education. *Materials Today: Proceedings*. (in press). <https://doi.org/10.1016/j.matpr.2021.02.786>
- Durlak, J., Weissberg, R., Dymnicki, A., Taylor, R. ir Schellinger, K. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. *Child Development*, 82(1), 405–432.
- Elias, M. ir Arnold, H. (2006). *The Educator's Guide to Emotional Intelligence and Academic Achievement*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Elias, S. M. (2009). Employee commitment in times of change: Assessing the importance of attitudes toward organizational change? *Journal of Management*, 35(1), 37–55.
- Families, Family Policy and the Sustainable Development Goals*. (2020). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Families%20family%20policy%20and%20the%20SDGs.pdf>.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York, NY: Doubleday.
- Huber, S. G., Helm, Ch. COVID-19 and schooling: evaluation, assessment and accountability in times of crises – reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11092-020-09322-y>.
- Jennings, P. A. ir Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1). <https://doi.org/10.3102/0034654308325693>
- Kvieskienė, G., Kvieska, V. ir Carlsburg von, G.-B. (2021). Social Clustering: Paradigm of Trust. *Series: Baltische Studien zur Erziehungs- und Sozialwissenschaft* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/127575>
- Lin, F. ir Long, C. X. (2020). The impact of globalization on youth education: Empirical evidence from China's WTO accession. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 178, 820–839. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.08.024>
- Modeling of Social emotional prototype. International Conference*. (2021a, July 9). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=iHqp-e3OGvo>

- Murray, C. ir Zvoch, K. (2011). Teacher–student relationships among behaviorally at-risk african american youth from low-income backgrounds: student perceptions, teacher perceptions, and socioemotional adjustment correlates. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 19(1). <https://doi.org/10.1177/1063426609353607>
- Palmer, A. N. ir Small, E. (2021). COVID-19 and disconnected youth: Lessons and opportunities from OECD countries. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1–11. doi: 10.1177/14034948211017017
- Ratten, V. ir Pellegrini, M. M. (2020). Female transnational entrepreneurship and smart specialization policy. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 32(6), 545–566. <https://doi.org/10.1080/08276331.2019.1616257>
- Saczynska-Sokol, S. (2018). Supporting NEETs – challenges facing labor market institutions in Poland. *Oeconomia Copernicana*, 9(1), 159–173. doi: 10.24136/oc.2018.009
- Social Emotional Education Prototype Modeling in Online Learning under COVID-19. (2020). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.hochschulkontor.lv/lt/projekti/atbalstite-projekti/social-emotional-education-prototype-modelling-in-on-line-learning-covid-19-environment-seep/>
- Social Emotional Prototype: NEET Youth case. International Conference.* (2021b, October 4). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=NGc9Y2tveHA>
- Spilt, J. L., Koomen, H. M. Y., Thijs, J. T. ir Van der Leij, A. (2012). Supporting teachers' relationships with disruptive children: The potential of relationship-focused reflection. *Attachment & Human Development*, 14(3), 305–318. doi: 10.1080/14616734.2012.672286
- ThemPra's Diamond Model. (2021). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.thempra.org.uk/social-pedagogy/key-concepts-in-social-pedagogy/thempras-diamond-model/>
- Toch, T. ir Miller, R. (2019). CORE Lessons: Measuring the Social and Emotional Sides of Student Success. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.future-ed.org/core-lessons-measuring-the-social-and-emotional-dimensions-of-student-success/>

Conceptualization of the Socio-Emotional Education Prototype

Giedrė Kvieskienė¹, Viktorija Stasytytė², Vytautas Kvieska³

¹ Vytautas Magnus University, Education Academy, Lithuania, giedre.kvieskiene@vdu.lt

² Vilnius Gediminas Technical University, Institute of Dynamic Management, Lithuania, viktorija.stasytyte@vilniustech.lt

³ Vytautas Magnus University, Education Academy, Lithuania, vytaskk@yahoo.com

---

Summary

The article seeks to answer how socio-emotional innovations in education help develop the social and emotional competencies of children and young people. Low social capital, especially in Lithuania (112th place out of 167 countries), poor mental health - the main feature of the COVID-19 pandemic – leads to deteriorating emotional well-being not only of adults but also of children and young people. Suicide is the leading cause of death for people aged 15–19 in Lithuania and Estonia. The extent of bullying in schools in Lithuania, Estonia, and

Latvia does not change. In many countries, it is not easy to build relationships based on trust in schools. These factors significantly exacerbated during COVID-19 require new solutions. The Prototype of Social-Emotional Education (SEEP) developed by researchers in Lithuania, Latvia, Estonia, and Germany should offer the family, every teacher, and child an algorithm to better understand their emotions, manage them and model their behaviour towards positive socialization. The authors aim to make the SEEP algorithm suitable for family therapy, school practice, and comprehensive support and to help address the day-to-day social and emotional problems of children and adolescents, especially those from disadvantaged families or NEETs (Not in Education, Employment, or Training). The article also discusses initiatives in other European countries to develop social and emotional competencies to motivate and empower young people experiencing exclusion.

Keywords: *prototype of social-emotional education, COVID-19 pandemic, social-emotional behaviour.*

Gauta 2021 02 09 / Received 09 02 2021
Priimta 2021 03 22 / Accepted 22 03 2021